

Ieguldījumu ceļvedis

Kas ir EVTI?

EVTI ir Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde. Tā ir neatkarīga Eiropas Savienības regulatīvā iestāde, un tās birojs atrodas Parīzē.

Viens no EVTI mērķiem ir uzlabot ieguldītāju aizsardzību finanšu nozarē.

EVTI to veic, nodrošinot, ka finanšu nozarē piemērojamie noteikumi tiek pienācīgi īstenoti visā Eiropas Savienībā.

Šīs darbības mērķis ir veicināt patērētāju lielāku uzticību finanšu sistēmai kopumā un finanšu pakalpojumu izmantotāju labāku aizsardzību.

Kādēļ EVTI izdod šo ceļvedi?

Lai gan Eiropā ir spēkā tiesību akti attiecībā uz ieguldītāju aizsardzību, palīdzības sniegšana patērētājiem ar tādām izglītības iniciatīvām kā šis informatīvais ceļvedis ir svarīgs solis, lai palīdzētu ieguldītājiem pašiem aizsargāt savas intereses.

Šis ceļvedis domāts patērētājiem, kuri ir veikuši vai plāno veikt ieguldījumus finanšu produktos.

Neatkarīgi no tā, cik daudz Jūs plānojat ieguldīt, ir svarīgi zināt, kādas ieguldījumu iespējas Jums ir pieejamas. Ir pieejami dažādi ieguldījumu pakalpojumi un daudz dažādu produktu, tāpēc ir svarīgi izprast un apsvērt risku un ieguvumus, ar ko Jūs sastapsieties, izvēloties dažādus ieguldījumu pakalpojumus un produktus.

Svarīgi arī, lai Jūs saprastu, kādas ir Jūsu tiesības un ko varat sagaidīt attiecībā uz to, ko Jums pieprasīto vai Jums sniegto informāciju atkarībā no izvēlēta ieguldījumu pakalpojuma vai produkta veida.

Šā ceļveža mērķis ir sniegt jums praktisku informāciju par ieguldīšanu, lai Jūs būtu labāk sagatavojies. Pašreizējie tiesību akti zināmā mērā nodrošina patērētāju aizsardzību, tomēr, lai Jūs varētu veikt apzinātas izvēles, Jums arī aktīvi jāpiedalās ieguldījumu procesā.

Kāda veida ieguldījumu pakalpojumi ir pieejami?

Veicot ieguldījumu, Jums vajadzētu apsvērt no ieguldījumu brokeru sabiedrības vai ieguldījumu pakalpojumu sniedzēja sagaidāmā atbalsta veidu un apjomu, lai varētu pievērsties tikai tām sabiedrībām, kuras var palīdzēt apmierināt Jūsu vajadzības.

Skaidra izpratne par to, ko meklējat, palīdzēs izvairīties no izmaksām par to, kas Jums patiesībā nav vajadzīgs, vai no tādas sabiedrības, kura nespēj nodrošināt Jums vajadzīgos pakalpojumus.

Ir pieejami šādi ieguldījumu pakalpojumi.

Ieguldījumu konsultācijas — tajās tiek sniegti personalizēti ieteikumi par produktiem. Šis pakalpojums ir vispiemērotākais ieguldītājiem, kas lēmumus par ieguldījumiem vēlas pieņemt paši, tomēr vēlas arī finanšu konsultantu atbalstu un ekspertu padomus.

Ieguldījumi (vai tirdzniecība) bez ieguldījumu konsultācijām — ieguldījumu brokeru sabiedrība, nesniedzot Jums personalizētus ieteikumus, saņems no Jums un tad nodos vai izpildīs Jūsu rīkojumus produktu pirkšanai vai pārdošanai. Šis pakalpojums parasti ir piemērots pieredzējušiem vai pašpaļāvīgiem ieguldītājiem, kas paši spēj iegūt un novērtēt informāciju par produktiem un pieņemt lēmumus par ieguldījumiem bez citu palīdzības. Šā veida pakalpojumi arvien biežāk tiek sniegti ar interneta palīdzību.

Portfeļa pārvaldības pakalpojums — Jūsu ieguldījumus Jūsu vārdā pārvalda ieguldījumu brokeru sabiedrība, un Jūs ļaujaties uz sabiedrības lēmumiem un izvēli. Sabiedrība nesazināsies ar Jums katru reizi, kad tā veiks ieguldījumu Jūsu vārdā. Tomēr sabiedrībai regulāri jāziņo jums par darbībām, kuras tā veikusi Jūsu vārdā. Šis pakalpojums (portfeļa pārvaldības pakalpojums) ir vispiemērotākais ieguldītājiem, kurus apmierina ieguldījuma izvēles deleģēšana citām personām.

Ko Jums jautās, ja vēlēties izmantot ieguldījumu konsultācijas vai portfeļa pārvaldības pakalpojumu?

Kad Jūs izvēlaties saņemt personalizētus ieteikumus vai portfeļa pārvaldības pakalpojumu, Jūs ļaujaties uz ieguldījumu brokeru sabiedrību lielākā mērā nekā tad, ja izvēlaties veikt darījumus, nesaņemot šādu atbalstu. Tāpēc Jums jābūt pārliecinātam, ka šī sabiedrība izprot Jūsu individuālās vēlmes un apstākļus, lai varētu Jums ieteikt vai Jūsu interesēs pirkt un pārdot Jums piemērotus produktus.

Sabiedrībai ir svarīgi no Jums iegūt pilnīgu un precīzu informāciju, lai tā varētu ieteikt vai izvēlēties Jums produktus, kuri atbilst Jūsu interesēm. Jūsu interesēs ir norādīt sabiedrībai pareizu, aktuālu un pilnīgu informāciju. Jums arī vajadzētu sabiedrību informēt par jebkurām nozīmīgām izmaiņām Jūsu stāvoklī. Sabiedrībai ir pienākums rūpēties par šīs informācijas konfidencialitāti.

Sabiedrībai būs jāuzdod Jums vairāki jautājumi, kas ir daļa no tā sauktā **atbilstības novērtējuma**. Šie jautājumi ir vērsti uz Jūsu ieguldījumu mērķiem, Jūsu finanšu stāvokli, zināšanām un pieredzi. Sabiedrība pielāgos ieteikumus atbilstoši Jūsu atbildēm.

Jūsu ieguldījumu mērķi — jautājumi par Jūsu ieguldījumu mērķiem var būt par šādiem tematiem:

- ieguldījuma mērķis. Piemēram, Jūsu mērķis var būt ieguldījums ienākuma gūšanai (regulāri maksājumi, piemēram, dividendes vai procenti) vai pieaugumam (Jūsu kapitāla vērtības pieaugums ieguldījuma termiņa beigās), vai arī Jūsu kapitāla drošība. Šī informācija attiecas arī uz Jūsu *riska apetīti* un Jūsu riska profilu;
- ieguldījuma apjoms;
- termiņš ieguldījumam — šī informācija ir īpaši svarīga, iegādājoties produktus, kurus varētu būt grūti pārdot pirms līguma termiņa beigām, vai arī šādas pārdošanas izmaksas ir nesamērīgi lielas. Šī informācija ir svarīga arī attiecībā uz atsevišķu ieguldījumu aplikšanu ar nodokļiem (piemēram, aplikšana ar nodokli var būt saistīta ar produkta turēšanas termiņu);
- Jūsu gatavība riskēt un riska profils — sabiedrībai ir svarīgi saprast, vai vēlaties ierobežot risku, kuru uzņematies, vai arī esat gatavs uzņemties augstākas pakāpes risku ar lielāku ieguvuma iespēju, taču arī ar iespējamiem kapitāla zaudējumiem.

Jūsu finanšu stāvoklis — informāciju par Jūsu finanšu stāvokli var iegūt, uzdodot jautājumus par tādām tēmām kā Jūsu ienākumi, aktīvi, parādi un jebkādas citas finanšu saistības. Tāpēc varat sagaidīt jautājumus par šādiem tematiem:

- aktīvu pārskats (piemēram, bankā turētā nauda, īpašumi vai citi ieguldījumi). Sabiedrībai attiecīgā gadījumā vajadzētu arī iegūt ziņas par aktīvu nosacījumiem, pieeju tiem, aizņēmumiem, galvojumiem un citiem ierobežojumiem, ja tādi piemērojami, attiecībā uz šiem aktīviem;
- pārskats par saistībām un regulārām finanšu saistībām (piemēram, īre, skolas mācību maksa, dzīvības apdrošināšana);
- Jūsu regulāro un kopējo ienākumu apjoms neatkarīgi no tā, vai tie ir pastāvīgi vai pagaidu ienākumi, un šo ienākumu avoti (piemēram, ienākumi no nodarbinātības, pensiju ienākumi, ienākumi no ieguldījumiem, ienākumi no īres naudas utt.);
- veselības aprūpes plāni;
- pensijas plānošanas pasākumi;
- nodarbinātības stāvoklis;
- civilstāvoklis;
- ģimenes stāvoklis (tas varētu ietekmēt Jūsu finanšu stāvokli, piemēram, ja piedzimst bērns vai bērni ir studiju vecumā).

Jūsu zināšanas un pieredze — informāciju par Jūsu zināšanām un pieredzi attiecībā uz finanšu tirgiem un produktiem var iegūt, uzdodot jautājumus par šādiem tematiem:

- Jums labi zināmie pakalpojumu, darījumu un produktu veidi;
- iepriekšējo darījumu būtība, apjoms un biežums;
- izglītības līmenis;
- nodarbošanās vai kādreizējā nodarbošanās.

Šie uzskaitījumi nav izsmeļoši. Jums var pieprasīt arī citu informāciju. Tiesību aktos noteikts, ka sabiedrībām ir jāiegūst no Jums ziņas. Iegūstamās informācijas apjoms atšķirsies atkarībā no klienta veida, nodrošināmā pakalpojuma būtības un apjoma un paredzētā produkta vai darījuma veida, ņemot vērā to sarežģītību un risku.

Vienmēr atcerieties, ka Jūsu interesēs ir sniegt sabiedrībai pēc iespējas pilnīgāku priekšstatu par Jūsu personisko stāvokli un mērķiem. Tas ir nepieciešams, lai sabiedrībai būtu visa informācija, kas vajadzīga, lai sniegtu tieši Jums piemērotus ieteikumus. Protams, pastāv tiesību akti par datu aizsardzību Jūsu personas datu un privātuma aizsardzībai.

Ja sabiedrība, kas sniedz ieteikumus vai pārvalda ieguldījumu portfeli, negūst vai nevar iegūt informāciju, kas nepieciešama atbilstības novērtēšanai, tā nevar Jums sniegt ieteikumus vai pieņemt lēmumus Jūsu vārdā. Ja sniežat tikai daļēju vai kļūdainu informāciju, tas ietekmēs pakalpojumu veidu, ko ieguldījumu brokeru sabiedrība drīkstēs sniegt.

Kādus jautājumus Jums uzdos, ja Jūs nevēlēsieties saņemt ieguldījumu konsultācijas?

Ja Jūs vēlaties, lai sabiedrība iegādājas vai pārdod finanšu produktu, nesniedzot Jums ieteikumus vai portfeļa pārvaldības pakalpojumu, sabiedrībai būs jānosaka tā saucamā produkta **piemērotība** tieši Jums. Jums vajadzētu saprast šāda pakalpojuma sekas un riska līmeni.

Sabiedrībai būs jāuzdod jautājumi par Jūsu zināšanām un pieredzi saistībā ar konkrēto ieguldījumu, lai novērtētu, vai attiecīgais produkts ir Jums piemērots. Jautājumi, kurus varētu uzdot:

- Jums jau zināmie pakalpojumi un produkti;
- Jūsu iepriekšējo darījumu būtība, apjoms un biežums;
- Jūsu izglītības līmenis;
- Jūsu nodarbošanās vai kādreizējā nodarbošanās.

Ir svarīgi saprast, ka šo jautājumu galvenais mērķis ir pārbaudīt, vai Jums ir pieredze un zināšanas, kas nepieciešami, lai izprastu ar attiecīgo ieguldījumu saistīto risku.

Ja sabiedrība secinās, ka Jums ir zināšanas un pieredze, kas nepieciešami attiecīgo risku izpratnei, tā var veikt Jūsu izvēlēto darījumu.

Pretējā gadījumā sabiedrība Jūs brīdinās, ka vai nu tā neuzskata paredzēto darījumu par Jums piemērotu, vai arī informācija ir nepietiekama, lai noteiktu darījuma piemērotību. Ja Jūs tomēr uzstāsiet uz darījuma veikšanu, Jūs pats uzņemsieties risku.

Kādus jautājumus Jums vajadzētu uzdot sev pašam un sabiedrībai?

Ir svarīgi uzdot jautājumus pirms jebkura lēmuma pieņemšanas par Jūsu ieguldījumiem (ar vai bez atbalsta ieteikumu veidā). Nekautrējieties. Atcerieties, ka tā ir Jūsu nauda.

Sabiedrībai jāsniedz Jums noteikta informācija, tai skaitā informācija par to, kas to uzrauga un kādus pakalpojumus tā ir tiesīga piedāvāt. Šīs informācijas mērķis ir palīdzēt Jums saprast sabiedrības pakalpojumu būtību, piedāvāto produktu veidus un saistītos riskus. Nevilcinieties pārbaudīt šo informāciju. Ja kaut kas ir neskaidrs vai kaut ko nesaprotat, vai jūtat, ka Jums nepieciešama sīkāka informācija, pieprasiet to.

Uzdodiet jautājumus, kas palīdzētu Jums izprast produktus un ar tiem saistītos riskus

Tā kā lēmumus par saviem ieguldījumiem pieņemat Jūs, Jums vajadzētu būt pārliecinātam, ka izprotat dažādo ieguldījumu veidu salīdzinošās priekšrocības, trūkumus un ar tiem saistītos riskus. Jūs saņemsiet informāciju par produktu būtību, saistītajiem riskiem un izmaksām. Šī informācija ir, piemēram, ar produktu saistīto risku apraksts un cenu/vērtību svārstību iespējamība. Informācijas apjoms būs atkarīgs no produkta veida, tā sarežģītības un riska profila.

Atcerieties, ka visi ieguldījumi ir zināmā mērā riskanti: uzņemoties lielāku risku, Jums ir lielāka iespēja zaudēt daļu no sava sākotnējā ieguldījuma vai to visu. Ir svarīgi izprast, kādus ieguldījumu veidus Jūs varat izvēlēties un to, kā tiks likta lietā Jūsu nauda dažādos ieguldījumu veidos. Riski un potenciālie ieguvumi ievērojami atšķiras atkarībā no ieguldījumu veida.

Jautājiet par atlīdzībām, izmaksām un izdevumiem

Ieguldījumu konsultācijas un portfeļa pārvaldības pakalpojums nav bezmaksas pakalpojumi. Ja

vēlaties saņemt konsultācijas vai portfeļa pārvaldības pakalpojumu, pajautājiet sabiedrībai, cik par to jāmaksā sākumā un turpmāk.

Ir svarīgi saprast, kā sabiedrība saņem samaksu par pakalpojumiem, tāpēc lūdziet sabiedrībai to paskaidrot, piemēram, vai tā saņem komisijas naudu vai citus labumus no to produktu izstrādātājiem, kurus sabiedrība iesaka Jums vai kuros sabiedrība iegulda Jūsu naudu. Tas Jums arī palīdzēs novērtēt, cik lielā mērā sabiedrība ir neatkarīga, sniedzot ieteikumus par ieguldījumiem vai veicot ieguldījumus Jūsu vārdā.

- Dažādiem produktiem ir atšķirīgas izmaksas un izdevumi. Par dažiem produktiem, piemēram, akcijām un obligācijām, Jums, iespējams, būs jāsamaksā vienreizēja komisijas maksa par produkta pirkšanu vai pārdošanu.
- Par citiem produktiem, piemēram, ieguldījumu fondiem, dažas maksas piemēro noteiktos termiņos atkarībā no Jūsu veiktajām darbībām, bet citas maksas tiek ieturētas pastāvīgi. Atlīdzības ir detalizēti aprakstītas katra fonda prospektā, kuru vajadzētu izlasīt pirms ieguldījuma izdarīšanas.
- Turklāt par ieguldījumu produktu turēšanu sabiedrībās, iespējams, vajadzēs maksāt arī tā dēvēto *turēšanas maksu*. Šīs komisijas ir jāmaksā Jums.

Pieprasiet informāciju par sabiedrību

Sabiedrībām jābūt tiesībām sniegt pakalpojumus, proti, jābūt attiecīgai licencei vai atļaujai. Ja sabiedrībai nav tādas licences vai atļaujas, tā nedrīkst sniegt ieguldījumu pakalpojumus.

Vienmēr pārbaudiet, vai sabiedrība ir tiesīga darboties Jūsu valstī, vietnē <http://www.esma.europa.eu/page/Investment-Firms> vai sabiedrības valsts regulatora tīmekļa vietnē.

Informācija par portfeļa pārvaldības pakalpojumu

Ja esat uzticējies sabiedrībai pārvaldīt ieguldījumus Jūsu vārdā (portfeļa pārvaldības pakalpojums), Jums vajadzētu saņemt informāciju, kurā ir aprakstīti pārvaldības mērķi, attiecīgais riska līmenis, produktu vai darījumu veidi, kurus var iekļaut Jūsu portfeli, un Jūsu ieguldījumu novērtēšanas metode un novērtēšanas biežums. Jums vajadzētu arī pajautāt, kā tiks aprēķināti Jūsu portfeļa rezultāti.

Jautājiet par Jūsu ieguldījumu rezultātiem

Pajautājiet, cik bieži saņemsiet pārskatus un kas tajos būs iekļauts. Tā Jūs labāk sapratīsiet saņemtos pārskatus. Sadarbojieties ar sabiedrību, vienmēr pieprasiet jaunāko informāciju par Jūsu ieguldījumu stāvokli (rezultātiem) un apsveriet vai pat apspriediet ar sabiedrību, vai tie atbilst Jūsu gaidām un mērķiem. Vai šo ieguldījumu rezultāti ir tādi, kā tika solīts?

Jautājiet par sabiedrības izpildes politiku

Kad sabiedrība iegādājas vai pārdod produktus Jūsu vārdā un uzdevumā, tai Jums ir jānodrošina vislabākais iespējamais rezultāts. Sabiedrības rīkojumu izpildes politikā būs norādīts, kā un kur sabiedrība izpilda rīkojumus, kā arī būs sniegta informācija par faktoriem, kas ietekmē rīkojumu izpildes vietas izvēli.

Jautājiet par sabiedrības politiku attiecībā uz interešu konfliktiem

Sabiedrībām jārikojas Jūsu interesēs. Lai to veiktu, tām jāīsteno efektīvi pasākumi, lai novērstu, ka konflikti negatīvi ietekmē Jūsu intereses.

Cita informācija

Before investing, it would be sensible for you to Būtu vēlams pirms ieguldījuma izdarīšanas pārlicināties, ka zināt, kādi pasākumi jāveic, lai iesniegtu sūdzību par sabiedrību vai pieprasītu kompensāciju.

Ieguldītāju kompensēšanas shēmu (vai ieguldītāju sūdzību mehānismu) saraksts ir arī pieejams EVTI tīmekļa vietnē (<http://www.esma.europa.eu/content/Welcome-Investor-Corner>) un FIN-NET tīkla tīmekļa vietnē (http://ec.europa.eu/internal_market/fin-net/index_en.htm).

Atcerieties, ka tiesību aktos noteikts, ka visai sabiedrības sniegtajai informācijai jābūt godīgai un skaidrai un tā nedrīkst būt maldinoša. Sniegtajai informācijai nevajadzētu slēpt, padarīt nenozīmīgas vai sagrozīt svarīgas ziņas, paziņojumus vai brīdinājumus. Ja nesaprotat Jums sniegto informāciju, pieprasiet papildu informāciju.

Veiciet piezīmes par visām apspriedēm ar sabiedrību un visiem jautājumiem un atbildēm. Pierakstiet arī savus lēmumus par turpmāko rīcību. Ja radīsies sarežģījumi un Jūs iesniegsiet sūdzību, Jūsu piezīmes varēs izmantot, lai pierādītu teikto.

Secinājums

Visi ieguldītāji sāk no pamatiem. Pirms pieņemat lēmumu par to, kur ieguldīt naudu, Jums jānosaka galvenās finanšu vajadzības un mērķi. Palīdziet savai ieguldījumu brokeru sabiedrībai saprast, kāds ir Jūsu ieguldījumu mērķis, Jūsu finanšu stāvoklis un pieredze un zināšanas par finanšu produktiem un tirgiem.

Neatkarīgi no tā, cik daudz vai maz Jums naudas, svarīgākais ir zināt savas iespējas un tiesības. Vienmēr atcerieties, ka, ja Jums ir šaubas, jautājiet.